

4. Фоломкина І.С. Підвищення ефективності реалізації стратегій підприємства на основі впровадження збалансованої системи показників / І.С. Фоломкина. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tiru/2009_28_2/45.pdf

5. Ягнюк І. Перспективи застосування сучасних моделей виміру ефективності діяльності підприємства / І. Ягнюк. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.confliarv.at.ua/publ/konf_14_15_grudnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/perspektivi_zastovanija_suchasnikh_modelej_vimiru_efektivnosti_dijalnosti_pidpriemstva/2

6. Макаренко М.В. Системы показателей, модели и подходы к оценке эффективности деятельности предприятия / М.В. Макаренко, И.И. Малова // Труды СГУ. – 2012. – Вып. 12. – С. 32-49.

7. Крикун Н. Методичний інструментарій оцінки інтелектуального капіталу підприємства / Н. Крикун, О. Веретеничкова. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.experts.in.ua/baza/analitich/index.php?ELEMENT_ID=44081.

8. Волощук Л.О. Методичні основи оцінки інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства / Л.О. Волощук, Л.В. Скороходова, О.М. Церковна // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса : Вид-во ОНЕУ. – 2011. – Вип. 3 (43). – С. 220-226.

Топильницкая Я.А. Современные методики оценки интеллектуального капитала предприятия

Рассмотрены проблемы формирования стратегии управления интеллектуальным капиталом предприятия. Проанализированы основные подходы и методы оценки интеллектуального капитала, определены его специфика, особенности и значение в развитии предприятия и экономики в целом.

Ключевые слова: стратегия управления, интеллектуальный капитал, анализ, оценка интеллектуального капитала, методы оценки.

Topilnytska Ya.O. Modern methods of assessment of intellectual capital enterprise

The problems of the strategy of intellectual capital management company. The main approaches and methods for assessing intellectual capital determines its specificity, features and value in the enterprise and the economy in general.

Keywords: strategy management, intellectual capital, analysis, evaluation of intellectual capital, methods of assessment.

УДК 336.1:332.1 *Аспір. А.В. Височина¹ – Українська академія банківської справи Національного банку України*

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА РОЗВИТОК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Досліджено сутність поняття "фінансовий потенціал регіону". Виділено іматеріальний, ресурсний, системний та структурний підходи до трактування досліджуваного поняття та здійснено їх критичний аналіз. Розроблено авторський підхід до визначення змісту фінансового потенціалу регіону.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансові ресурси, регіон.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіка України характеризується активізацією ряду трансформаційних процесів у зв'язку з необхідністю її адаптації до викликів глобалізації та, як наслідок, загострення потреби у підтримці рівня конкурентоспроможності держави, окремих її

регіонів та галузей. Головним об'єктом фундаментальних перетворень виступає фінансова сфера, оскільки саме через фінансовий сектор здійснюється акумуляція та перерозподіл фінансових ресурсів, які генеруються національним господарством, відповідно до цілей держави, а також обсягу і масштабів виконання покладених на неї функцій. У цьому контексті справедливо зазначити, що досягнення високих показників ефективності функціонування фінансового сектору національної економіки можливе за рахунок удосконалення та підвищення результативності діяльності окремих його складових. Серед елементів фінансової системи України найбільш проблемною, однак і однією з найважливіших складових, є сфера державних фінансів, зокрема, бюджетна система. Своєю чергою, у структурі бюджетної системи найбільш недосконалим елементом є місцеві фінанси, адже більшість бюджетів локального рівня є дефіцитними та дотаційними. Окрім цього, існує тенденція до поглиблення диспропорцій у рівнях фінансового забезпечення територій з різним потенціалом економічного розвитку. Отже, ключовою проблемою ланки місцевих фінансів є необхідність забезпечення достатньо високого рівня фінансової самостійності відповідних бюджетів та налагодження ефективного механізму перерозподілу фінансових потоків між різними секторами-реципієнтами. Однак адекватне визначення фінансових ресурсів, необхідних для максимального результативного функціонування місцевих бюджетів, доцільно розпочинати з виявлення та оцінювання потенційних можливостей конкретної території щодо акумуляції цих ресурсів, тобто ідентифікації рівня її фінансового потенціалу. Проте, у контексті дослідження фінансового потенціалу регіону, необхідно зазначити, що вітчизняні науковці не достатньо розкрили питання економічної сутності досліджуваної категорії та її складових, а також не розробили конкретного уніфікованого інструментарію його оцінювання, що і зумовлює актуальність цієї теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретико-методологічних та прикладних аспектів формування, оцінювання та управління фінансовим потенціалом регіону займалися такі вітчизняні науковці: В.Г. Боронос, Г.В. Возняк, Є.І. Волковський, І.І. Гринашук, І.С. Івахненко, К.В. Іоненко, М.А. Козоріз, О.М. Крук, М.М. Ставнича, І. Сторонянська, О.Я. Тарасенко, О.В. Тимошенко та ін. Однак, попри наявність низки теоретичних досліджень, учені не сформувавши єдиного підходу до розуміння змісту цього поняття, оскільки існують помітні суперечності серед авторських підходів. Окрім цього, термінологічна невизначеність фінансового потенціалу як економічної категорії зумовлена значною варіацією поглядів науковців на закономірності та алгоритм його формування на регіональному рівні. Саме тому існує об'єктивна необхідність подальших досліджень у напрямку конкретизації сутності фінансового потенціалу регіону з урахуванням специфіки розвитку національної економіки.

Метою роботи є дослідження сутності фінансового потенціалу регіону (території), узагальнення існуючих підходів науковців та, на основі критичного їх аналізу, формулювання найбільш адекватного тлумачення цього поняття.

¹ Наук. керівник: проф. І.В. Сало, д-р екон. наук – Українська АБС НБУ

Виклад основного матеріалу. Плюралізм наукових підходів до визначення економічної сутності фінансового потенціалу регіону зумовлює необхідність більш детального та ґрунтовного дослідження природи цього поняття. Огляд та систематизація дефініцій фінансового потенціалу регіону, запропонованих різними науковцями, дали змогу сформувати таку структурно-логічну схему (рис. 1).

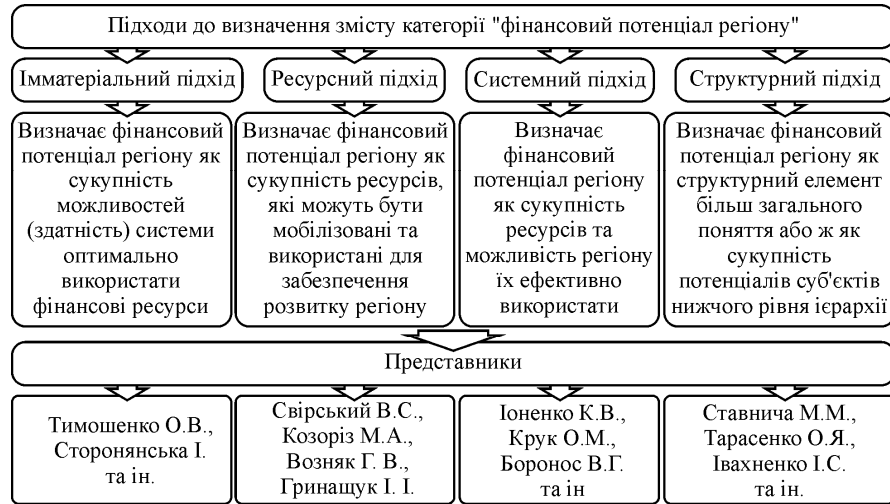

Рис. 1. Систематизація підходів до визначення змісту фінансового потенціалу регіону

Підсумовуючи результати дослідження, наведені на рис. 1, доцільно зазначити, що іматеріальний підхід є досить абстрактним, оскільки лише опосередковано враховує ресурсну (матеріальну) складову фінансового потенціалу, як уточнення щодо того, якою саме здатністю має бути наділена економічна система території для того, щоб мати високий фінансовий потенціал попри те, що у структурі фінансового потенціалу регіону ресурсна складова є його основною, а не комплементарною компонентою.

З іншого боку, ресурсний підхід також має певні недоліки, оскільки не враховує низку важливих характеристик. Так, наявність певного обсягу фінансових ресурсів, необхідного для реалізації функцій держави на рівні окремої адміністративно-територіальної одиниці, не гарантує їх повного виконання, оскільки на практиці існує низка обмежень (інфраструктурні, управлінські, макроекономічні, нормативні), які перешкоджають досягненню максимальної результативності руху фінансових потоків, що досить часто виявляється у недофінансуванні потреб безпосередніх реципієнтів фінансових ресурсів. Справедливо також зауважити, що іноді територія з меншим реальним запасом фінансових ресурсів характеризується досить високим рівнем реалізованого фінансового потенціалу за рахунок кращого інфраструктурного розвитку, високої результативності управлінського апарату та швидкості міжсекторального руху фінансових потоків, що генерує позитивний синергетичний ефект.

Представники системного підходу дещо розширили зміст досліджуваного поняття за рахунок доповнення ресурсного аспекту умовою наявності реальних можливостей на рівні окремої території для оптимального використання фінансових ресурсів. Однак прихильники цього підходу лише частково вирішують проблему абстрактності, оскільки виникає необхідність конкретизації поняття "можливість" у процесі дослідження фінансового потенціалу, без якого визначення не набуває достатнього рівня чіткості та прозорості, необхідного для досягнення взаємозв'язку теоретичних розробок та практичної діяльності.

Застосування структурного підходу, представленого у роботах третьої групи дослідників, на наш погляд, є недоцільним, оскільки досить часто складовими більш комплексного поняття можуть виступати компоненти, які наділені унікальним змістом, що значно дисонує зі змістом загального поняття, а вже його належність до ієрархічно вищої категорії визначається наявністю лише кількох узагальнених характеристик, тоді як його змістово-сутнісну основу сформовано переважно за рахунок специфічних рис. З урахуванням зазначених зауважень, більш раціональним є проведення ідентифікації змісту певного поняття саме на основі аналізу та синтезу його узагальнених та специфічних характеристик, а не на основі належності до структури.

У контексті подальшого дослідження необхідно зазначити, що класифікація наукових підходів до визначення фінансового потенціалу регіону дає змогу сформувати лише узагальнене уявлення про його об'єктивний зміст. Саме тому існує необхідність здійснити більш детальний аналіз, а саме провести порівняльну характеристику дефініцій за попередньо виокремленими характерними ознаками. Результати такого аналізу наведено у табл.

Табл. Дослідження підходів науковців до трактування сутності фінансового потенціалу регіону крізь призму виділення його специфічних рис

№ з/п	Автор	Характерні риси поняття "фінансовий потенціал регіону"					
		системний підхід			мета оптимізації фінансового потенціалу регіону		
		ресурсний підхід	іматеріальний підхід	ресурсний підхід	іматеріальний підхід	ресурсний підхід	іматеріальний підхід
		виокремлення фактично накопичених ресурсів	виокремлення потенційних ресурсів	виділення можливостей ефективного використання ресурсів	забезпечення розширеного відтворення	забезпечення соціального розвитку	забезпечення сталого розвитку
1	Тимошенко О.В.	+			+		+
2	Свірський В.С.	+	+				+
3	Іоненко К.В.	+			+		
4	Козоріз М., Сторонянська І.	+			+	+	
5	Козоріз М.А., Возняк Г.В.	+	+		+	+	
6	Волковський Є.І.	+			+		
7	Боронос В.Г.	+			+	+	
8	Крук О.М.	+			+	+	

Як можна спостерегти на основі даних табл., серед авторів не існує єдиної точки зору щодо доцільності виділення у складі ресурсної складової фінансового потенціалу реально акумульованих та потенційних грошових коштів. Так, на наш погляд, більш раціональним та обґрунтованим є врахування обох видів ресурсної складової у межах фінансового потенціалу, оскільки виключення зі складу потенційної ресурсної компоненти фактично ототожнює це поняття з категорією "фінансові ресурси".

Окрім цього, важливе концептуальне значення у ході ідентифікації змісту фінансового потенціалу регіону має з'ясування головної мети оптимізації використання наявних та акумуляції потенційних фінансових ресурсів з урахуванням можливостей конкретного регіону для реалізації цього процесу. Так, більшість науковців схильні визначати головною метою оптимізації фінансового потенціалу забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Однак такий підхід не повністю відповідає сучасним тенденціям розвитку світогосподарських відносин, оскільки на наднаціональному рівні ключовим орієнтиром є якісно нова форма розвитку, а саме сталі економічне і соціальне зростання. Фактично, сталий розвиток має ті ж самі цілі, що і соціально-економічний розвиток, однак досягнення цільових показників здійснюється на більш поміркованій, виваженій та соціально-відповідальній основі з урахуванням не лише потреб сучасних членів суспільства, а й майбутніх поколінь. Спираючись на зазначені зауваження, ми вважаємо за доцільне визначити саме сталий розвиток регіону як ключову мету оптимізації його фінансового потенціалу.

Після з'ясування ключових складових фінансового потенціалу регіону та цілей його оптимізації доцільно узагальнити та систематизувати отримані результати у авторському баченні сутності цього поняття (рис. 2).

Рис. 2. Структурно-логічна схема авторського науково-методичного підходу до розуміння сутності категорії "фінансовий потенціал регіону"

У контексті ідентифікації авторського підходу до визначення поняття "фінансовий потенціал регіону" варто зауважити, що фактично приведені визначення може бути віднесені до системного підходу, однак у ньому наве-

дені низку принципових уточнень, які й відрізняють його від подібних дефініцій у групі. Отже, до специфічних рис представленого авторського підходу можна віднести такі:

- врахування у складі ресурсної складової як фактичної (реальної), так і потенційної частини, що має концептуальне значення, адже саме акумулювання інформації щодо реальних та перспективних фінансових ресурсів є основою для проведення адекватного процесу фінансового планування та, як наслідок, покращення фінансової стійкості території;
- використання як цільового критерію оптимізації фінансового потенціалу регіону забезпечення його сталого розвитку, що максимально відповідає сучасним тенденціям розвитку національного та світового господарства;
- характеристика фінансового потенціалу саме як діалектичної єдності ресурсного та іматеріального структурних елементів, оскільки вони виступають окремими забезпечувальними комплексами, які взаємодоповнюють та визначають один одного. Варто зазначити, що, з нашої точки зору, "можливість" – не абстрактна філософська категорія, а сукупність певних передумов (критеріїв), які дають змогу оптимізувати використання фінансових ресурсів. До ключових елементів іматеріальної складової належать: розвинена інфраструктура; висока кваліфікація управлінського персоналу; широка мережа фінансово-кредитних установ; сприятливі макроекономічні показники та стан ринкової кон'юнктури в країні та регіоні; активно функціонуючий підприємницький сектор; досконала нормативно-правова база тощо.

Отже, зазначені характеристика роблять авторський підхід виваженим, логічним та конкурентоспроможним.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можна підсумувати, що фінансовий потенціал регіону є об'єктом наукових досліджень як у теоретико-методологічному, так і прикладному аспектах, однак, попри значну актуальність та популярність цієї проблематики, серед науковців не існує єдиного, уніфікованого підходу до визначення його сутності. Загалом можна виділити три загальних напрямки ідентифікації змісту фінансового потенціалу: ресурсний, системний та структурний, кожен з яких має певні переваги та недоліки. Немає єдності серед вчених і щодо ключової мети оптимізації фінансового потенціалу регіону. Саме тому особливо актуальним та необхідним є розроблений авторський науково-методичний підхід до визначення сутності поняття, у якому логічно поєднано ключові підходи та характерні особливості досліджуваного явища. Сформоване на основі розробленого алгоритму визначення є логічним об'єктом і може стати основою для подальшого теоретичного і практичного дослідження фінансового потенціалу регіону.

Література

1. Боронос В.Г. Фінансовий потенціал території у державній фінансовій політиці: методологія і практика управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. спец. 08.00.08 – "Гроші, фінанси і кредит" / В.Г. Боронос. – Суми, 2012. – 433 с.
2. Возняк Г.В. Фінансовий потенціал регіону: економічна суть та структура / Г.В. Возняк, М.А. Козоріз // Економічні науки. – Сер.: Облік і фінанси. – 2011. – Вип. 8 (29). – Ч. 3. – С. 48-56.
3. Волковський Є.І. Теоретичні підходи до визначення сутності та складу фінансового потенціалу міста / Є.І. Волковський // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 15. – С. 16-23.

4. Іоненко К.В. Формування та оцінка фінансового потенціалу регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 – "Гроші, фінанси і кредит" / Іоненко К.В. – К., 2007. – 24 с.

5. Козоріз М.А. Концептуальні засади управління фінансовим потенціалом регіону / М. Козоріз, І. Сторонянська // Економіст : наук. журнал. – 2011. – № 5. – С. 24-27.

6. Крук О.М. Шляхи підвищення ефективності формування фінансового потенціалу місцевого бюджету та його оцінка / О.М. Крук // Економіка промисловості : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 1. – С. 220-225.

7. Свірський В.С. Проблеми структурування фінансового потенціалу держави / В.С. Свірський // Інноваційна економіка : наук. журнал. – 2009. – № 3. – С. 136-139.

8. Тимошенко О.В. Фінансовий потенціал як основа соціально-економічного розвитку територіальної громади / О.В. Тимошенко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України : зб. наук. праць : зб. наук. праць. – 2012. – № 1 (13). – С. 123-126.

Высочина А.В. Обобщение и развитие научно-методических положений к пониманию сущности финансового потенциала регионов

Исследована сущность понятия "финансовый потенциал региона". Выделены нематериальный, ресурсный, системный и структурный подходы к трактовке исследуемого понятия и проведен их критический анализ. Разработан авторский подход к определению сущности финансового потенциала региона.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансовые ресурсы, регион.

Vysochyna A.V. Generalization and development of scientific and methodological approaches on region financial potential identification.

The essence of the category of "financial potential of region" is researched. Non-material, resource, systemic and structural approaches on region financial potential identification are determined. The critical analysis of main approaches is realized. The author approach on identification of the region financial potential is developed.

Keywords: financial potential, financial resources, region.

УДК 336.143.2

Здобувач Ю.В. Шушкова¹ – Львівська КА

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА ЇХ МІСЦЕ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Розглянуто суть та подано характеристику державних фінансів, обґрунтовано авторський підхід до визначення їх структури. Досліджено особливості формування державних фінансів, їх функції та напрями використання. Висвітлено основні аспекти грошових відносин, що виникають у процесі суспільного відтворення та господарсько-фінансової діяльності держави і суб'єктів підприємництва, організацій, установ та населення.

Ключові слова: державні фінанси, фінанси, фінансова система, структура державних фінансів.

Вступ. Державні фінанси є однією із ключових і найважливіших сфер фінансової системи держави, яка беззаперечно повинна забезпечити відповідними обсягами фінансових ресурсів усі галузі та сфери діяльності держави й ефективне виконання як економічних, так і соціальних функцій.

Реально державні фінанси є фундаментом стабільного функціонування та запорукою економічного розвитку країни, її подальшого підвищення матеріального добробуту населення.

Водночас державні фінанси є основною складовою вітчизняної фінансової системи, за допомогою якої і через яку відбувається реалізація системи розподілу валового внутрішнього продукту як між різними верствами населення, так і між підприємницькими структурами та територіями. Отож, відбувається вплив фінансів на економічний і соціальний розвиток як окремих галузей, так і держави загалом. Варто зазначити, що фінансова система і особливо державні фінанси, як головна її складова, мають свої особливі принципи організації та методи функціонування, що звичайно обумовлено функціями та роллю держави в управлінні, регулюванні та забезпеченні сталих економічних і соціальних сфер життя українських громадян, забезпечення відповідних умов щодо нормального функціонування та ефективної діяльності як суб'єктів підприємницької діяльності, так і невиробничих структур і органів управління.

Французький вчений-фінансист П.М. Годме, у своїй праці "Фінансове право", зазначає, що "державні фінанси – це суспільне багатство у формі грошей і кредиту, яке перебуває в розпорядженні органів держави" [5]. Своєю чергою, як сукупність доходів і видатків із бюджету визначають суть фінансів німецькі вчені Н. Цімерман і К. Хенке [17, с. 19]. Вітчизняні вчені-економісти В.Д. Базилевич та Л.О. Баластрин розглядають державні фінанси як складову частину фінансової системи і трактують як "систему грошових фондів, зосереджених в руках держави і призначених для виконання властивих їй функцій, а також сукупність форм і методів, за допомогою яких ці функції реалізуються" [1, с. 10].

Як "...сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та обміном, розподілом і перерозподілом вартості, створеної на основі їх використання, валового внутрішнього продукту, а за певних умов і національного багатства", розглядає державні фінанси відомий в Україні економіст В.М. Опарін [11, с. 5]. На відміну від деяких вітчизняних економістів, автори "Фінансового словника" розглядають державні фінанси ширше: як складову фінансової системи, її центральну ланку, через яку держава здійснює вплив як на економічний, так і на соціальний розвиток країни [6, с. 465].

Значний внесок у розробку теорії державних фінансів зробили такі відомі українські вчені, як: В. Андрущенко, В. Базилевич, О. Василик, О. Кириленко, М. Крупка, І. Лютий, В. Опарін, К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Федосов та інші. Водночас у науковому плані потребують відповідного вивчення та дослідження державні фінанси, як основна складова вітчизняної фінансової системи, їхня структура та функції.

Мета дослідження. З'ясування суті, структури і функцій державних фінансів та визначення місця державних фінансів у вітчизняній фінансовій системі.

Виклад основного матеріалу. Держава за допомогою державних фінансів перерозподіляє значну частину валового внутрішнього продукту, який виступає головним об'єктом фінансових відносин. Своєю чергою, суб'єктом цих фінансових відносин, з одного боку, є держава, а з іншого – населення та

¹ Наук. керівник: проф. В.І. Слейко, д-р екон. наук – Львівська КА